

РЕЦЕНЗІЯ

д.е.н., професора, професора кафедри туризму
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Рогового Андрія Віталійовича

на дисертаційну роботу

Мурашківської Ірини Анатоліївни на тему:

«Розвиток банківського кредитування домогосподарств в Україні в умовах становлення цифрової економіки»,

поданої на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

Банківські установи відграють одну з ключових ролей у розвитку національної економіки. У сучасних умовах ці установи також стають центрами розробки та активного використання цифрових технологій, стимулюючи і інших економічних суб'єктів використовувати такі технології та поступово трансформувати свою господарську діяльність. Насамперед комерційні банки у переважній більшості країн є основними кредиторами економічних суб'єктів. Відповідно їх здатність задовольняти потреби домогосподарств, суб'єктів підприємницької діяльності в позикових коштах і посилює важливість їх стабільного розвитку для забезпечення поступового економічного зростання в країні.

Кредитування домогосподарств є одних з найбільш популярних для банківських установ видом діяльності і дає змогу формувати значні обсяги доходів. Під впливом цифрових технологій вся сфера кредитних послуг сьогодні зазнає змін і саме сфера надання позик домогосподарствам банківськими установами вже кардинально змінилася і продовжує змінюватися, особливо у частині розробки, продажу кредитних продуктів, взаємодії з потенційними клієнтами.

Банківські установи вже досягли значних результатів у розробці та адаптації цифрових інновацій у сфері кредитування домогосподарств. Як засвідчує досвід, цифрова трансформація у цій сфері буде відбуватися і у

майбутньому, оскільки потенціал використання цифрових технологій у кредитній діяльності банківських установ постійно зростає.

Враховуючи окреслене, можна стверджувати, тема дослідження дисертантки Мурашківської І.А. є актуальною.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано згідно з тематикою плану науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» МОН України за наступними темами: «Стратегічні пріоритети та механізми фінансового забезпечення інноваційного розвитку базових галузей національного господарства» (№ державної реєстрації 0118U004407), у межах якої авторкою досліджено сутність таких категорій, як «інновація», «фінансова інновація», «кредитна інновація»; «Формування інноваційно-інвестиційних засад сталого розвитку суб'єктів підприємництва в умовах євроінтеграції» (№ державної реєстрації 0121U113249), де дисертанткою обґрунтовано особливості інноваційного розвитку кредитних установ у національній економіці; «Розвиток ринку кредитних послуг в умовах становлення цифрової економіки» (№ державної реєстрації 0121U113250), у межах якої авторкою проведено аналіз сучасних тенденцій функціонування та розвитку кредитних установ в Україні.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, розроблені методичні підходи та рекомендації, що містяться у дисертації, є обґрунтованими. Виконане дослідження побудоване на глибокому та багатосторонньому аналізі наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених, на застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Ступінь обґрунтованості наукових положень підтверджується також використанням дисертанткою достатньої інформаційної бази, а саме: законодавчих та нормативно-правових актів України, офіційної статистичної

інформації, вітчизняних та зарубіжних публікацій з досліджуваної тематики, особистих спостережень авторки.

Обґрунтованість результатів роботи підтверджується використанням сукупності таких методів дослідження: контент-аналіз, методи узагальнення та абстрагування, системний підхід, індексні методи та методи динаміки, методи економетричного аналізу, методи групування, індукції та дедукції, графоаналітичний, табличний методи. Обґрунтованість наукових пропозицій автора, висновків та представлених рекомендацій підтверджується їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, науковими публікаціями.

Структура дисертаційної роботи визначається її метою і спрямована на вирішення поставлених у роботі завдань відповідно до логіки її взаємозв'язку. Кількість завдань є цілком достатньою для досягнення мети роботи.

Структура і зміст дисертаційної роботи.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження є цілісною, завершеною науковою працею, що містить комплекс структурних елементів: анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Основний зміст – 249 сторінок. Текст дисертації містить 7 таблиць, 55 рисунки, 10 додатків, список використаних джерел із 225 найменувань.

Дисертація містить логічні схеми, структуровані таблиці, графічні інтерпретації, що дозволяє комплексно сприйняти дослідження як розгорнуту та узагальнену наукову роботу. Анотація дисертації повністю відображає її структуру, розкриває отримані наукові результати та висновки, логіку дослідження.

Загалом, можна стверджувати, що дисертаційна робота є завершеною працею, що виконана авторкою самостійно, містить цінні наукові положення теоретичного та прикладного характеру.

Наукова новизна одержаних результатів

У дисертації сформульовані та обґрунтовані наукові положення, що мають теоретичне та практичне значення. Найбільш вагомими науковими результатами вважаємо:

– понятійно-категоріальний апарат фінансової науки в частині уточнення змісту сучасних підходів до трактування категорій «кредит», «банківський кредит», «домогосподарство», що дозволило обґрунтувати сутність дефініції «банківське кредитування домогосподарств» (с. 48-49);

– застосовано системний підхід до розгляду сутності банківського кредитування домогосподарств, що дозволило розглянути такий вид кредитування як цілісну систему і визначити наявність двох типів такої системи: *мікросистема* та *макросистема* (с. 53-56);

– науковий підхід до виокремлення основних етапів надання банківського кредитування домогосподарств, який полягає у застосуванні процесного підходу до їх виокремлення (маркетинг; продаж; обслуговування; виконання зобов'язань), що дало можливість у подальшому обґрунтувати основні напрямки впливу цифрових технологій на функціонування мікросистеми банківського кредитування домогосподарств (с. 66-67);

– концептуальні підходи до розгляду сутності дефініції «цифровізація кредитної послуги», яку запропоновано розглядати як процес трансформації взаємодії між банківською установою та її клієнтами в процесів руху кредитних ресурсів від такої установи до інших економічних суб'єктів на основі дотримання принципів строковості, платності, цільового використання, забезпеченості й поверненості таких коштів, що супроводжується віртуалізацією такої взаємодії, кастомізацією фінансових послуг та зміною бізнес-процесів зазначених установ, які пов'язані з видачею позик (с. 64-65);

– методику проведення емпіричного аналізу стану системи банківського кредитування домогосподарств в умовах цифрової економіки, в межах якої виокремлено п'ять основних етапів (макроекономічний аналіз, аналіз системи, параметричний аналіз, аналіз цифрового банківського простору, аналіз

впливу), що дозволило провести ґрунтовний аналіз сучасних тенденцій функціонування такої системи з урахуванням тенденцій макроекономічного та цифрового простору, в якому така система розвивається (с. 73-75);

– система основних перешкод, які в сучасних умовах стримують розвиток активізації банківського кредитування домогосподарств, які були виокремлені у наступні групи: загальні, галузеві, суб'єктні та цифрові (с. 138-139);

– концептуальні положення механізму розвитку системи банківського кредитування домогосподарств через конкретизацію його мети, функцій, методів та принципів, сукупність яких була розширена новим принципом інституціональної адаптації, сутність якого полягає в існуванні об'єктивної необхідності врахування банківськими установами не лише макроекономічних умов для здійснення кредитної діяльності, але й особливостей сформованої моделі кредитної поведінки домогосподарств, котра трансформується з урахуванням зміни макроекономічного та цифрового простору, в якому відбувається взаємодія між комерційними банками та цими економічними суб'єктами (с. 166-167);

– економетричне моделювання розвитку системи банківського кредитування домогосподарств в сучасному макроекономічному середовищі, а саме: побудова однофакторних регресійних моделей впливу зазначеної системи на розвиток національної економіки (с. 125); визначення багатфакторної регресійної моделі впливу макроекономічних показників (курс національної валюти; індекс інфляції; обсяг залучених банківськими установами коштів фізичних осіб; середньозважена відсоткова ставка за позиками домогосподарствам; рівень середньої заробітної плати) на функціонування такої системи (с. 186-189).

Практичне значення результатів дослідження

Теоретичні результати дослідження використано в освітньому процесі Національного університету «Чернігівська політехніка» МОН України, зокрема, при розробці та викладанні навчальних дисциплін «Банківська

система», «Банківські операції», «Ринок кредитних послуг» (довідка про впровадження № 600/07-588/ВС від 04.03.2024).

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у використанні їх в практичній діяльності Бізнес-консультативної компанії «ПРИВАТ КОНСАЛТ» (довідка про впровадження (№ 4/п від 19.02.2024), акціонерного банку «Південний» (довідка про впровадження 2407/2407/3281/2024 від 05.03.2024 р.).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основні положення дослідження опубліковано у 10 наукових працях, серед яких: 1 стаття в іноземному науковому виданні; 5 статей у наукових фахових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 5 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій – 6,97 друк. арк.; особисто автору належить – 4,1 друк. арк.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502), щодо кількості публікацій, відповідності опублікованих результатів тим, що містяться у дисертації, апробації її основних положень.

Дотримання норм академічної доброчесності

Результати аналізу тексту дисертаційної роботи та публікації Мурашківської І.А. засвідчують відсутність ознак порушення авторкою вимог академічної доброчесності. Текст дисертації містить посилання на джерела інформації у випадку використання ідей, розробок, тверджень, відомостей, статистичних даних

***Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви,
зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати
підґрунтям дискусії під час захисту дисертації***

1. У п.п. 1.3 при розгляді сутності категорії «цифровізація кредитної послуги» доцільно було б увагу також приділити аналізу змісту таких дефініцій як «цифрова послуга», «цифрова фінансова послуга» (с. 65).

2. У п.п. 1.2 при розгляді банківського кредитування домогосподарств як окремої, цілісної системи доцільно було б конкретизувати властивості, функції, принципи такої системи (с. 54-56). Це дозволило б ще більш глибоко проаналізувати особливості функціонування цієї системи на мікро- та макрорівнях.

3. У п.п. 2.2 доцільно було б розробити систему цілісних та взаємопов'язаних макроекономічних показників, які б характеризували роль сфери кредитування домогосподарств у загальному розвитку банківських установ в Україні. Такий підхід дозволив би більш глибоко описати важливість цього виду кредитування для забезпечення ефективної роботи вітчизняних комерційних банків.

4. У п.п. 2.3 варто було б більше уваги приділити аналізу конкретних прикладів використання цифрових технологій вітчизняними та іноземними банками у сфері кредитування домогосподарств.

5. У п.п. 3.3 авторці варто було б більшу увагу приділити впливу системи банківського кредитування домогосподарств на забезпечення стабільності банківської системи, банківської системи та загалом національної економіки (с. 144).

Проте, вказані дискусійні положення та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Мурашківської І.А.

Загальний висновок

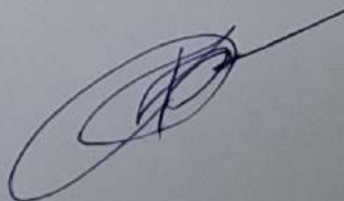
Дисертаційна робота Мурашківської Ірини Анатоліївни на тему «Розвиток банківського кредитування домогосподарств в Україні в умовах становлення цифрової економіки» є самостійним та завершеним дослідженням, має наукову новизну, теоретичне і практичне значення, виконане на актуальну тему. За своїм змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає нормативним вимогам.

Дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України №1 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами) та «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами й доповненнями від 19 травня 2023 р. № 502) та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502).

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Мурашківська Ірина Анатоліївна, авторка дисертації на тему: «Розвиток банківського кредитування домогосподарств в Україні в умовах становлення цифрової економіки», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування.

Рецензент:

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри туризму
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
МОН України



Андрій РОГОВИЙ